

Kroniek aansprakelijkheidsrecht 2003

Klaas Aantjes

advocaat en letselschadespecialist te Rijswijk

Voor de tweede keer geven we het jaarlijkse overzicht van de belangrijkste arresten die de Hoge Raad in 2003 op het gebied van het aansprakelijkheidsrecht heeft gegeven. De advocaat kan met dit alfabetisch geordende overzicht zijn weg vinden in de jongste ontwikkelingen van het aansprakelijkheidsrecht.

INHOUD

Assurantietussenpersonen	Schade
Banken	Schadebeperkingsplicht
Beslag	Smartengeld bij niet-letsel
Bestuurders van een vennootschap	Sport en spel
Buitengerechtigde kosten	Tuchtrecht
Causaal verband	Verhaalsrecht werkgevers
Eigen schuld	Verjaring
Groepsaansprakelijkheid	Verzorgingskosten
Meerdere gebeurtenissen	Wegbeheer
No cure no pay	Werkgeversaansprakelijkheid
Omkeringsregel	

ASSURANTIETUSSENPERSONEN

De zorgverplichting van een assurantietussenpersoon kwam aan de orde in HR 10 januari 2003, *JOL* 2003, 12. Centraal stond de vraag of de betrokken assurantietussenpersoon aan zijn zorgverplichting heeft voldaan nu hij geen melding heeft gemaakt jegens de verzekeringnemer van de gevolgen van risicoverzwarende omstandigheden (i.c. leegstand van onroerende zaken). Iemand sluit via een assurantietussenpersoon een opstalverzekering. In de toepasselijke polisvoorwaarden van de achterliggende verzekeraars is een clausule met betrekking tot risicowijziging opgenomen. Als er sprake is van risicowijziging waaronder leegstand, dan moet dit schriftelijk worden gemeld. Ten tijde van het afsluiten van de overeenkomst werd de woning nog bewoond, maar enige tijd daarna niet meer. Het verlaten van de opstal is door geen enkele partij gemeld. Op 25 december 1991 is het pand afgebrand. De verzekeraars weigeren uit te keren omdat zij niet bekend waren met de risicowijzigingen waaronder de leegstand.

De Hoge Raad stelt voorop dat een assurantietussenpersoon jegens de opdrachtgever de zorg in acht moet nemen die van een redelijk bekwaam en redelijk handelend beroepsgeenoot mag worden verwacht. Hij moet waken over de belangen van de verzekeringnemers bij de tot zijn portefeuille behorende verzekeringen. Hier behoort ook toe dat de tussenpersoon de verzekeringnemer tijdig opmerkzaam maakt op de gevolgen die hem bekend geworden feiten voor de dekking van de tot zijn portefeuille behorende verzekeringen kunnen hebben. Hierbij gaat het dan om feiten en omstandigheden die aan de tussenpersoon bekend zijn of die hem redelijkerwijs bekend behoren te zijn. Dit betekent dat als de tussenpersoon met betrekking tot een hem bekende omstandigheid, die mogelijk een beroep op risicoverzwarende aanleiding kan geven, niet over voldoende gegevens beschikt, of niet ervan mag uitgaan dat de gegevens waarover hij beschikt volledig en juist zijn, hij daarnaast bij zijn cliënt moet informeren (rov. 3.4.1).

De Hoge Raad oordeelt vervolgens dat de rechtsopvatting van het hof dat de tussenpersoon geen mededeling behoefde te doen van de leegstand, onjuist is dan wel zonder nadere motivering onjuist. De tussenpersoon had, nu zij op de hoogte was van het vertrek van de oude eigenaresse en de onduidelijkheid met betrekking tot de opstal, eiseres opmerkzaam moeten maken van de bepalingen omtrent risicoverzwarende. Als het hof heeft geoordeeld dat de leegstand of het buiten gebruik zijn van het pand, geen risicoverzwarende omstandigheid is, is dit zonder nadere motivering onbegrijpelijk. Als het hof heeft geoordeeld dat van een dergelijke omstandigheid alleen mededeling hoeft te worden gedaan door de tussenpersoon wanneer de verzekeraars zich met succes op risicoverzwarende kunnen beroepen, is dit een onjuiste rechtsopvatting (rov. 3.4.3).

BANKEN

Een gravin is in contact gekomen met een sekse – het begin van de casus van HR 19 december 2003, *JOL* 2003, 684. Op een



gegeven moment heeft zij besloten die ook geldelijk te ondersteunen, onder andere door een pakket aandelen Siemens door Van Lanschot te laten verkopen en de opbrengst in te brengen in een stichting. De erfgenamen van de gravin hebben Van Lanschot gedagvaard en schadevergoeding gevorderd, omdat de bank daarbij onzorgvuldig zou hebben gehandeld. De rechtbank en het hof hebben de vordering afgewezen: de opbrengst van de aandelen is voor (in de ogen van de gravin) goede doelen aangewend, de wijze waarop dat is gebeurd strookte met haar bedoelingen en de bank is derhalve niet aansprakelijk. Er is geen schade nu de opbrengst op de bestemde plaats is aangekomen. Rechtsvraag: 1) Is er schade geleden? 2) Had de bank een waarschuwingsplicht in verband met de fiscale consequenties van de constructies om het schenkingsrecht te ontgaan?

Beslissing van de Hoge Raad:

1. Het oordeel van het hof dat er geen schade is nu de opbrengst op de bestemde plaats is aangekomen, is niet onbegrijpelijk (rov. 3.4.2).

2. De bank had geen waarschuwingsplicht: in het oordeel van het hof ligt besloten dat de gravin welbewust heeft gekozen voor het ontgaan van schenkingsrechten en dat zij zich daarvan niet door waarschuwingen van Van Lanschot had laten weerhouden (rov. 3.5.3).

Uit eerdere rechtspraak weten wij evenwel dat, zeker waar het particuliere cliënten betreft, van banken verregaande zorg wordt verlangd: onder meer HR 11 juli 2003, *JOL* 2003, 381 inzake de verkoop van put-opties.

BESLAG

Twee partijen hebben een overeenkomst tot levering van 1000 ton kersen gesloten. In verband met de oogstproblemen heeft verkoper slechts gedeeltelijk geleverd. Partijen zijn aanvullend overeengekomen dat verkoper bevroren kersen aan koper zal leveren. De bevroren kersen zijn uiteindelijk niet afgenomen. Koper heeft verkoper aansprakelijk gesteld voor de schade geleden door het niet-nakomen van het oorspronkelijke contract. Na het verkregen verlot heeft

koper conservatoir beslag onder zichzelf en onder derden doen leggen ter hoogte van het bedrag waarvoor verkoper aansprakelijk is gesteld. In cassatie staat centraal de vraag naar de schadeplichtigheid naar aanleiding van het leggen van het conservatoir (derden)beslag.

De Hoge Raad overweegt dat op de beslaglegger een risicoaansprakelijkheid voor de gevolgen van het door hem gelegde beslag rust, indien de vordering waarvoor het beslag is gelegd, geheel ongegrond is. In casu is het beslag niet ten onrechte gelegd, nu de vordering gedeeltelijk is toegewezen. De gevolgen van het leggen van het beslag dienen te worden beoordeeld aan de hand van de criteria die gelden voor misbruik van het recht. Hierbij heeft het hof wel in overweging mogen nemen dat de verweerster in cassatie (koper) ten tijde van het leggen van het beslag niet over voldoende informatie beschikte en dat een substantieel deel van haar vordering is toegewezen (rov. 4.5.2); HR 11 april 2003, *JOL* 2003, 216.

BESTUURDERS VAN EEN VENNOOTSCHAP

HR 6 juni 2003, NJ 2003, 563. Eiser tot cassatie is directeur enig aandeelhouder van een vennootschap. In mei 1996 is deze vennootschap met verweerder in cassatie overeengekomen dat de vennootschap in de Duitse deelstaat Hessen voor f 395.000 inclusief courtage een bepaald melkquotum voor verweerder zal aankopen. Het melkquotum zou aldaar tijdelijk op naam van het bedrijf van eiser zijn geregistreerd en na de verplaatsing van dat bedrijf naar Nedersachsen aan de veehouders daar worden verkocht. In juni 1996 heeft verweerder f 395.000 aan eiser overgemaakt. De verplaatsing van het melkquotum van Hessen naar Nedersachsen is niet doorgegaan. Eiser heeft het aangekochte melkquotum daarom verkocht en de ontvangen koopsom aan zijn vennootschap betaald. Deze heeft echter het bedrag niet volledig aan verweerder terugbetaald. In cassatie komt de vraag aan de orde of aan eiser als directeur van een vennootschap een voldoende ernstig verwijt valt te maken om hen persoonlijk aansprakelijk te houden.

De Hoge Raad overweegt dat het feit dat eiser tot cassatie bij het terugverkopen van het melkquotum het ontvangen bedrag aan zijn vennootschap heeft betaald, wetende dat deze in financiële moeilijkheden verkeert, onvoldoende grond voor zo een ernstig verwijt oplevert dat eiser als bestuurder persoonlijk aansprakelijk kan worden gesteld (rov. 3.4).

BUITENGERECHTELIJKE KOSTEN

Ons hoogste rechtscollege is (althans in incassozaken) streng, waar het de toewijzing van buitengerechtelijke kosten betreft. In HR 11 juli 2003, NJ 2003, 566 oordeelde de Hoge Raad dat zelfs de kosten, verbonden aan herhaalde verzoeken tot betaling, respectievelijk sommaties, niet voor vergoeding in aanmerking komen, omdat sprake is van kosten ter voorbereiding van de gedingstukken en instructie van de zaak.

Aanmerkelijk ruimhartiger oordeelde de Hoge Raad in een arrest van gelijke datum: HR 11 juli 2003, NJ 2003, 383. In die zaak draaide het om de vraag of kosten ter vaststelling van schade en aansprakelijkheid kunnen worden toegewezen in een geval

waarin niet of nog niet in rechte is komen vast te staan dat schade is geleden en de kosten juist worden gemaakt om vast te stellen of schade is geleden. De bestuurder van een personenauto is betrokken geraakt bij een aanrijding. Hij stelt dat hij behalve materiële schade ook letselschade heeft opgelopen, die zich pas later heeft geopenbaard. Met het oog op het vaststellen van de omvang van zijn schade heeft eiser advocaatkosten en onderzoekskosten gemaakt. De kantonrechter heeft geoordeeld dat eiser in beginsel aanspraak heeft op vergoeding van de redelijkerwijs door hem gemaakte kosten, ook al wordt achteraf vastgesteld dat niet is aangetoond dat deze door de aanrijding zijn ontstaan. De rechtbank heeft echter geoordeeld dat nu nog niet vaststaat of eiser ten gevolge van het ongeval letsel heeft opgelopen, op dit moment nog niet kan worden vastgesteld dat een grondslag bestaat voor een vordering tot vergoeding van schade.

De Hoge Raad stelt voorop, dat art. 6:96 lid 2, aanhef en onder b BW zelf geen grondslag biedt voor een verplichting tot vergoeding van de gemaakte kosten. Hoewel de wettekst veronderstelt dat de kosten voor vergoeding in aanmerking komen wanneer een wettelijke verplichting tot schadevergoeding bestaat, blijkt uit de wetsgeschiedenis dat buiten twijfel wordt gesteld dat dergelijke kosten toewijsbaar zijn als een wettelijke verplichting tot schadevergoeding bestaat; noch de bewoordingen en de strekking van deze bepaling brengen mee dat een zodanige aansprakelijkheid slechts kan ontstaan binnen de grenzen die dit artikel naar de letter ervan stelt (rov. 3.5.2). De Hoge Raad oordeelt vervolgens dat de veroorzaker van de aanrijding aansprakelijk is voor alle schade die binnen de grenzen van art. 6:98 BW voor haar rekening komt. Dit omvat ook vergoeding van de gemaakte kosten (rov. 3.5.3). Het ligt wel op de weg van de benadeelde om het causaal verband in de zin van sine qua non-verband, te bewijzen. Ook wanneer vast komt te staan dat de letselschade niet het gevolg is van de aanrijding, sluit dit niet uit dat de kosten van deskundige bijstand voor vergoeding in aanmerking komen (rov. 3.5.5).

Eveneens ruimhartig oordeelde de Hoge Raad in HR 26 september 2003, NJ 2003, 645, Sterpolis/Amicon, dat de administratiekosten van een ziektekostenverzekeraar ingevolge art. 6:96 lid 2, aanhef en onder b BW voor vergoeding in aanmerking komen. De Hoge Raad oordeelt dat het verhaalsrecht op grond van art. 83 ZFW van de betrokken verzekeraar weliswaar niet kan worden aangemerkt als een wettelijke verplichting tot schadevergoeding als bedoeld in afd. 6.1.10 BW, maar dat de strekking van het verhaalsrecht meebrengt, dat art. 6:96 lid 2, aanhef en onder b BW van overeenkomstige toepassing is (rov. 3.3.2). De Hoge Raad oordeelt vervolgens dat deze kosten alleen voor vergoeding in aanmerking komen indien en voorzover deze door de benadeelde zijn gemaakt, of zo deze zijn gemaakt door de verzekeraar, zij onder deze bepaling zouden vallen, indien zij door de benadeelde zouden zijn gemaakt. Zulks moet na verwijzing door de feitenrechter worden onderzocht (rov. 3.3.3). In zijn conclusie voor dit arrest staat A-G Hartkamp uitvoerig stil bij vragen als: Wat is schade? Wat is een schadevergoedingsverbindeenis?

CAUSAAL VERBAND

Een jongeman overkomt in 1989 een ongeval en krijgt te maken met een ernstige aandoening aan een been, namelijk een post-traumatische dystrofie, die niet tijdig wordt onderkend. In een brief uit 1992 bevestigt de betrokken aansprakelijkheidsassuradeur, dat zij bereid is de schade te vergoeden van de niet-tijdig onderkende dystrofie en maakt een voorschot van f 25.000 over. Later ontstaat discussie over het karakter van deze brief. Hield zij een (volledige) erkenning van aansprakelijkheid in en moet de assuradeur voor *alle* schade opkomen? Rechtbank en hof oordeelden van wel en zo ook de Hoge Raad: niet zonder meer valt in te zien waarom eiser aan de brief van 7 juli 1992 van de verzekeraar, waarin geen enkel voorbehoud wordt gemaakt, niet de betekenis heeft mogen toekennen dat de daarin geuite bereidheid tot vergoeding van de door eiser ten gevolge van de door hem gestelde fout geleden en nog te lijden schade inhield dat deze verzekeraar niet alleen deze fout erkende, maar ook aan-



sprakelijkheid aanvaardde voor de schade voortvloeiende uit het functieverlies van het been. HR 19 september 2003, *JOL* 2003, 444.

EIGEN SCHULD

HR 10 oktober 2003, *JOL* 2003, 509 gaat over het bepaalde in art. 6:101 BW. Tussen eiser en verweerder heeft een aanrijding op een kruispunt plaatsgevonden. De kruising wordt door verkeerslichten geregeld. Deze waren ten tijde van het ongeval in werking. Het zicht was goed, het wegdek droog. Eiser heeft als gevolg van de aanrijding ernstig lichamelijk letsel opgelopen. De rechtbank heeft verweerder voor 100% aansprakelijk gehouden voor de door eiser geleden en nog te lijden schade en de vorderingen toegewezen. Het hof heeft bij tussenarrest eiser toegelaten feiten en omstandigheden te bewijzen waaruit blijkt dat verweerder door rood licht is gereden, en elke verdere beslissing aangehouden. In cassatie staat de vraag naar de eigen schuld van eiser centraal.

De beslissing van de Hoge Raad is op zichzelf niet boeiend; de zaak wordt op de voet van art. 81 RO afgedaan, maar wél inte-

ressant is de conclusie van A-G Strikwerda, die nader ingaat op de afweging van de verschillende factoren die het hof bij de bepaling van eigen schuld aan de zijde van eiser heeft toegepast.

Zie omtrent de bij een beroep op eigen schuld aan te leggen maatstaf ook: HR 23 mei 2003, *JOL* 2003, 294.

GROEPSAANSPRAKELIJKHEID

Een kleurrijke zaak handelde over het bepaalde in art. 6:166 BW. Eiser was in een bordeel ontdaan van een bedrag van ongeveer f 400.000. Hij had dit bedrag (zegt hij) een dag eerder bij een bank opgenomen, hetgeen hij de volgende dag aan diverse personen – onder wie enkele van de verweerdere – in een café had verteld. Eiser heeft gevorderd verweerdere te veroordelen tot betaling van in totaal f 400.000. Aan deze vordering heeft eiser ten grondslag gelegd dat verweerdere het geld hem ‘gezamenlijk en in vereniging’ hebben ontfutseld. Is voldaan aan de vereisten van art. 6:166 BW inzake aansprakelijkheid wegens het toebrengen van onrechtmatige schade in

groepsverband? Rechtbank en hof menen van wel (met een bewijsopdracht aan verweerdere).

De Hoge Raad oordeelt in HR 23 mei 2003, *JOL* 2003, 29, met een verwijzing naar art. 81 RO, dat de in de middelen aangevoerde klachten niet tot cassatie kunnen leiden. Uit de conclusie van A-G Spier kan worden afgeleid dat voor de toetsing aan art. 6:166 BW voldoende (en noodzakelijk) is dat een partij zich van zijn gedragingen had moeten onthouden in het licht van de kans op beroving van eiser, waarbij zonder gewicht is hoe deze zich concreet zou manifesteren. Aldus hebben rechtbank en hof de juiste maatstaf aangelegd.

MEERDERE GEBEURTENISSEN

Het bepaalde in art. 6:99 BW kwam aan de orde in HR 31 januari 2003, *JOL* 2003, 77. In de nacht van 31 december 1990 op 1 januari 1991 hebben eisers brand gesticht in een leegstaand gebouw. Eerder die nacht is door anderen ook in dat gebouw brand gesticht. De verzekeraar, Amev, heeft de schade ad f 23.000 vergoed aan de eigenaar en is zijn rechten getreden. Amev stelt dat eisers tot cassatie aansprakelijk zijn voor de gehele schade en vordert op die grond hoofdelijke veroordeling tot betaling van het bedrag. Eisers stellen daarentegen dat zij slechts voor een klein deel van de schade aansprakelijk zijn en dat de overige schade is veroorzaakt door andere brandstichtingen en vernielingen. De rechtbank heeft het standpunt van eisers gevolgd. Het hof heeft evenwel geoordeeld dat art. 6:99 BW van toepassing is en heeft eisers veroordeeld tot de gehele schade, tenzij eisers bewijzen dat de schade niet het gevolg is van de gebeurtenis. In cassatie staat de vraag centraal onder welke voorwaarden art. 6:99 BW toepasselijk is.

In het eerste cassatiemiddel wordt verdedigd, dat art. 6:99 BW alleen is bedoeld voor gevallen waarin wel bekend is wie verantwoordelijk zijn voor de schade van de benadeelde, maar waarin niet bekend is wat nu precies/feitelijk ieders aandeel in die schade is. Het onderdeel stelt dat het hof heeft miskend dat gelijktijdigheid van het optreden van schadetoebrenging vereist is. Voorts is het hof er aan voorbijgegaan dat

vereist is dat de identiteit bekend is van ieder die de schade veroorzaakt kan hebben.

De Hoge Raad oordeelt dat geen sprake behoeft te zijn van gelijktijdige gebeurtenissen. Ook is het geen voorwaarde voor de toepassing van art. 6:99 BW dat de identiteit van degene die de schade heeft veroorzaakt, bekend is (rov. 3.5.2). De stelling dat het hof heeft geoordeeld dat de eerdere branden in het geheel geen schade hebben aangericht, wordt door de Hoge Raad verworpen (rov. 3.6).

NO CURE NO PAY

Een makelaar heeft op *no cure no pay*-basis bemiddelingswerkzaamheden verricht ten behoeve van de verkoop van een kantorencomplex. De bemiddelingsovereenkomst is door de opdrachtgevers opgezegd voordat het kantorencomplex verkocht was. De makelaar vordert vergoeding van loon op grond van art. 7:411 BW.

De Hoge Raad stelt voorop, dat de kern van het geding de onderlinge verhouding tussen art. 7:411 BW en art. 7:426 BW is. De Hoge Raad concludeert op grond van de tekst en de geschiedenis van de beide bepalingen dat de wetgever met art. 7:426 lid 1 BW niet heeft willen afwijken van de hoofdregel van art. 7:411 BW. Dit artikel is ook op de onderhavige situatie van toepassing (rov. 3.4). Wanneer het hof dit heeft miskend is de beslissing op een onjuiste rechtsopvatting gebaseerd. Wanneer het hof de beide artikelen wel goed heeft uitgelegd, is zonder nadere motivering onbegrijpelijk waarom zij meent dat art. 7:411 BW toepassing mist omdat deze bepaling ook op de *no cure no pay*-situatie van toepassing is (rov. 3.5). HR 23 mei 2003, NJ 2003, 518.

OMKERINGSREGEL

De 'omkeringsregel' is de door de Hoge Raad in een reeks arresten aanvaarde 'regel' dat indien door een als onrechtmatige daad of wanprestatie aan te merken gedraging een risico ter zake van het ontstaan van de schade in het leven is geroepen en dit risico zich vervolgens verwezenlijkt, daarmee het causaal verband tussen die gedraging en de aldus ontstane schade in beginsel is gegeven en dat het aan degene die op grond van de gedra-

ging wordt aangesproken is om te stellen en te bewijzen dat die schade ook zonder die gedraging zou zijn ontstaan. Deze met de 'omkeringsregel' aangeduide rechtspraak is in een tweetal arresten van eind 2002 verduidelijkt (HR 29 november 2002, JOL 2002, 239 en 640): op grond van een bijzondere uit de redelijkheid en billijkheid voortvloeiende regel, dient een uitzondering te worden gemaakt op de hoofdregel van art. 150 Rv (art. 177 Rv-oud) in dier voege dat het bestaan van causaal verband (in de zin van: *conditio sine qua non*-verband) tussen de onrechtmatige gedraging of tekortkoming en het ontstaan van de schade wordt aangenomen tenzij degene die wordt aangesproken, bewijst – waarvoor in het kader van het hier te leveren tegenbewijs voldoende is: aannemelijk maakt – dat de bedoelde schade ook zonder die gedraging of tekortkoming zou zijn ontstaan. Door de Hoge Raad is dit nogmaals onderstreept in HR 18 april 2003, JOL 2003, 244.

SCHADE

Wat is schade? In HR 28 maart 2003, JOL 2003, 189 ging het om een advocaat (eiser in cassatie), die had nagelaten om verweerder te waarschuwen dat hij bij de continuering van zijn bedrijf dwangsommen zou verbeuren.

De Hoge Raad wijst erop dat voor de vaststelling van de door de verweerder geleden schade een vergelijking dient te worden gemaakt tussen de feitelijke situatie na het uitblijven van de waarschuwing inzake het verbeuren van de dwangsommen en de hypothetische situatie dat de waarschuwing door de eiser wel zou worden meegedeeld. Dit werd door het hof miskend door te overwegen dat voor de vaststelling van de schade niet relevant is of verweerder in cassatie bij de voortzetting van de exploitatie een voordeel heeft genoten in vergelijking met de situatie dat hij de exploitatie onmiddellijk zou hebben gestaakt.

SCHADEBEPERKINGSPLICHT

HR 31 oktober 2003, JOL 2003, 558 betreft een geschil over de koop van twee zogenaamde beregeningshaspels. De aflevering is te laat geschied en één van de haspels functioneerde niet. De koper heeft de koopover-

eenkomst voor deze haspel ontbonden en heeft de koopsom teruggevorderd. In cassatie zijn uitsluitend klachten geformuleerd met betrekking tot de oordelen van het hof omtrent de schadebeperkingsplicht van de koper en het niet-toepassen van de billijkheidscorrectie.

De uitspraak van de Hoge Raad is niet zo interessant (de zaak wordt ex art. 81 RO afgedaan), maar wél lezenswaard is de conclusie van A-G Spier, die onder andere ingaat op de kwestie van de schadebeperking. Naar gangbare inzichten geldt de rechtsregel dat als zowel de aansprakelijke persoon als de benadeelde ieder voor zich in staat is de schade te beperken, zulks primair op de weg van de aansprakelijke persoon ligt. Laat hij dat na, dan doet verder niet meer ter zake dat ook de benadeelde in zijn schadebeperkingsplicht tekort is geschoten. Maar in de rechtspraak en literatuur waarin deze regel wordt aanvaard gaat het om gevallen waarin de aansprakelijke persoon de schade zelf had kunnen voorkomen. In casu moet worden aangenomen dat verkoopster het niet in haar macht had de schade te voorkomen of te beperken (zie vooral de paragrafen 3.8 en 3.11).

SMARTENGELD BIJ NIET-LETSEL

HR 9 mei 2003, JOL 2003, 273, Beliën/Noord-Brabant. In deze zaak is langdurig geprocedeerd tussen enerzijds eiser tot cassatie en anderzijds de provincie Noord-Brabant als verweerder in cassatie over het afstaan door eiser van een gedeelte van een aan hem in eigendom toebehorend perceel grond in ruil voor een ander stuk grond. Eiser stelt door de voortdurende procedure, althans door het handelen van de provincie te zijn aangetast in zijn persoon en vordert immateriële schadevergoeding. In cassatie staat de vraag centraal of de vordering van eiser tot vergoeding van immateriële schade door het hof terecht is afgewezen.

De Hoge Raad oordeelt dat onder omstandigheden denkbaar is dat ook wanneer alleen sprake is van een zakelijk geschil tussen partijen, de wijze waarop de ene partij zich ten opzichte van de andere partij heeft gedragen en in het bijzonder aan het ontstaan en het voortduren van het geschil



en de daaraan verbonden nadelige gevolgen heeft bijgedragen, kan leiden tot psychische beschadigingen van zodanige aard dat aantasting van de persoon aanwezig is (rov. 5.2.1). In dat verband zal de partij die zich op aantasting van de persoon beroept, voldoende concrete gegevens moeten aanvoeren waaruit kan volgen dat in verband met de omstandigheden van het geval een psychische beschadiging is ontstaan. Daartoe is nodig dat naar objectieve maatstaven het bestaan van geestelijk letsel is of had kunnen zijn vastgesteld. Het oordeel daarover van het hof is van feitelijke aard en kan dus niet in cassatie ter discussie worden gesteld. De Hoge Raad acht het oordeel van het hof niet onbegrijpelijk, en toereikend gemotiveerd (rov. 5.2.3). Overigens gaat de Hoge Raad in dit arrest nog in op de door eiser opgeworpen klachten over de afwijzing van het rekest civiel door het hof.

SPORT EN SPEL

In het kader van de zogenaamde Witmarsumer Merke werd een wedstrijd met spелеlement georganiseerd; daarbij moest men zo snel mogelijk en zonder daarbij nat te worden een te water gelegen hindernisbaan afleggen en een aan de waterkant geplaatste bel luiden. Direct nadat eiser tot cassatie zijn wedstrijd succesvol had voltooid, hebben verweerders (die wel een nat pak hadden gehaald) hem in het water gegooid. Eiser komt in aanraking met een zich onder de wateroppervlakte bevindend voorwerp en loopt aan een been letsel op.

In 1995 nemen enige schaatsers 1995 deel aan het KNSB-trainingsuur op de ijsbaan te Haarlem. Tijdens dit trainingsuur is de binnenkant van de baan bestemd voor schaatsers die snelheidsoefeningen doen en de buitenkant voor uitrijdende schaatsers. Verweerder in cassatie reed tijdens de training aan de binnenkant. Toen hij een bocht inging, is hij ten val gekomen en naar de buitenkant van de baan geschoven. Eiser in cassatie was op

dat moment aan het uitrijden aan de buitenkant van de baan. Verweerder heeft eiser geraakt, waardoor eiser ten val kwam en in coma is geraakt. Eiser heeft daardoor blijvend letsel opgelopen.

De Hoge Raad verwerpt, in navolging van de A-G, het beroep en overweegt in beide zaken vrijwel gelijklopend. Het hof heeft terecht als maatstaf genomen dat de aansprakelijkheidsvraag moet worden getoetst aan de in de rechtspraak tot ontwikkeling gekomen normen voor aansprakelijkheid in sport- en spelsituaties. Uit constante rechtspraak van de Hoge Raad volgt dat voor deelnemers aan sport- en spelsituaties een verhoogde drempel voor het aannemen van aansprakelijkheid geldt. Deze drempel geldt ook in de situatie dat de ene schaatser aan het uitrijden is, terwijl de andere nog met zijn oefeningen bezig is. Met betrekking tot laatstgenoemde zaak: het feit dat beide schaatsers op dezelfde baan schaatsen, beïnvloedt immers de verwachtingen die zij van elkaar mogen en moeten hebben, welke verwachtingen mede afhankelijk zijn van de risico's die inherent zijn aan de schaatssport en het doel van het trainingsuur: HR 28 maart 2003, NJ 2003, 718 en NJ 2003, 719 (beide arresten geannoteerd door Brunner, die een uitvoerig overzicht van de materie geeft).

TUCHTRECHT

Heeft tuchtrecht invloed op aansprakelijkheidsrecht en zo ja in welke mate? In HR 10 januari 2003, NJ 2003, 437 oordeelde de Hoge Raad ten aanzien van een notaris, dat als uitgangspunt moet worden aanvaard, dat een tuchtrechtelijke procedure niet kan worden aangemerkt als een redelijke maatregel ter vaststelling van aansprakelijkheid, zodat niet kan worden gezegd, dat de kosten daarvan redelijke kosten zijn ter vaststelling van aansprakelijkheid als bedoeld in art. 6:96 lid 2 aanhef en sub b BW. In diens noot onder dit arrest in NJ werkt Kleijn de relatie tussen tuchtprocedure en civiele aansprakelijkheid nader uit. Wellicht speelde in casu een rol, dat het hof had vastgesteld, dat de notaris zo in het oog springend onzorgvuldig had gehandeld, dat daarover geen tuchtprocedure nodig was om dit vast te stellen.

Zie (hoewel eigenlijk niet thuishorend in

dit artikel, want reeds gewezen in 2002) in dit verband ook HR 12 juli 2002, NJ 2003, 151, betrekking hebbend op aansprakelijkheid van een arts. Als een burgerlijke rechter bij de beoordeling van medisch handelen tot een oordeel komt dat afwijkt van het oordeel van de tuchtrechter, moet hij zijn oordeel wel zodanig motiveren, dat dit ook in het licht van de beoordeling door de tuchtrechter voldoende begrijpelijk is. Zowel A-G Keus als annotator Van Wijmen gaat uitvoerig in op de verschillende toetsingskaders. Laatstgenoemde wijst er terecht op dat onder de vigeur van het huidige tuchtrecht kansrijker zou moeten zijn het tuchtrechtelijk oordeel dat een arts niet heeft voldaan aan de vereiste deskundigheid, gevolgd wordt door een civiele aansprakelijkstelling, dan onder het oude tuchtrecht het geval zou zijn geweest.

VERHAALSRECHT WERKGEVERS

Kan de verhaalsgerechtigde werkgever (zolang de grens van het in art. 6:107a BW bedoelde civiele plafond niet is bereikt) alle *brutokosten* die hij maakt in verband met het doorbetalen van loon verhalen? Nee, aldus HR 24 oktober 2003, JOL 2003, 531, het gaat om de nettoloonkosten. Art. 6:107a BW strekt ertoe de werkgever van een zieke of anderszins arbeidsongeschikte werknemer, die krachtens art. 7:629 BW is gehouden het loon van de werknemer door te betalen, dezelfde regresmogelijkheden toe te kennen als de bedrijfsvereniging voordat art. 7:629 BW was ingevoerd (vgl. Kamerstukken II, 1994-95, 24 326, nr. 3, p. 9). De Hoge Raad heeft, wat betreft de toepassing van de Verhaalswet Ongevallen Ambtenaren in het belang van de hanteerbaarheid van de wet en een zo eenvoudig mogelijke toepassing daarvan in de praktijk, beslist dat in het geval van overlijden van een verzekerde, geen verhaal kan worden gezocht voor eventuele inkomstenbelasting en premies voor de socialeverzekeringswetten (HR 13 december 1985, NJ 1986, 246). Voor letselschade heeft de Hoge Raad dezelfde regel aanvaard (HR 27 november 1987, NJ 1989, 48). Deze regel geldt ongeacht of sprake is van tijdelijke of blijvende arbeidsongeschiktheid (HR 25 februari 1994, NJ 1995, 608). Tegen deze ach-

tergrond ligt het voor de hand art. 6:107a BW dienovereenkomstig uit te leggen en deze uitleg mede te laten gelden voor doorbetalingen van loon waardoor het civiele plafond nog niet wordt overschreden. Daardoor wordt een eenvoudige en voor de praktijk goed hanteerbare maatstaf verkregen, waardoor tevens de consistentie van het systeem van regresrechten wordt versterkt. Gezien de wetsgeschiedenis van art. 6:107a moet aangenomen worden dat ook de wetgever deze opvatting is toegedaan (rov. 4.4).

VERJARING

Verweerder in cassatie is vanaf 16 februari 1981 tot 1 december 1993 in dienst geweest bij eiser in cassatie BASF Druktinkt B.V. in de functie van inktvoorbereider. Sinds 25 maart 1991 is verweerder arbeidsongeschikt, en geniet hij een WAO-uitkering naar arbeidsongeschiktheidsklasse van 80-100%. In december 1988 heeft verweerder zich tot de huisarts gewend met klachten die hij zelf toeschreef aan de blootstelling aan chemicaliën waarmee hij tijdens zijn werkzaamheden in aanraking was geweest. De huisarts kon dit niet bevestigen. Pas op 15 december 1992 heeft de afdeling neurologie van het Medisch Spectrum Twente aan de huisarts van verweerder laten weten dat het ziektebeeld en de onderzoeksresultaten kunnen passen bij een milde oplosmiddelenintoxicatie. Deze diagnose is door een later neurologisch onderzoek bevestigd. Bij brief van 13 december 1993 heeft verweerder BASF aansprakelijk gesteld voor de gevolgen van een door BASF opgelopen beroepsziekte. In cassatie staat centraal de vraag, of aan het bekendheidsvereiste van art. 3:310 BW is voldaan, indien de benadeelde het zelf voor mogelijk houdt dat zijn schade verband houdt met het handelen of nalaten van een bepaald persoon, zonder dat dit vermoeden vooralsnog wordt bevestigd. Is het in strijd met het rechtszekerheidsbeginsel te achten om de aanvang van een verjaringstermijn afhankelijk te stellen van het al dan niet bestaan van een bepaalde bevestiging omtrent het causaal verband?

De Hoge Raad beslist als volgt. In het arrest HR 6 april 2001, NJ 2002, 383 is

bepaald dat onder 'bekend is geworden' in art. 3:310 lid 1 BW wordt verstaan: 'daadwerkelijke bekendheid met zowel de schade als met de daarvoor aansprakelijke persoon'. Het enkele vermoeden van het bestaan van de schade is onvoldoende om aan te nemen dat sprake is van daadwerkelijke bekendheid met de schade. In het geval van lichamelijke klachten is van een daadwerkelijke bekendheid met de schade pas sprake indien met voldoende mate van zekerheid is vastgesteld waardoor de klachten zijn ontstaan. Hiervan is in het algemeen pas sprake wanneer deze oorzaak door te dier zake deskundige artsen is gediagnosticeerd (rov. 3.4.3). Het oordeel van de rechtbank dat de verjaring is gaan lopen op 15 december 1992 is dan ook niet onbegrijpelijk. HR 24 januari 2003, NJ 2003, 300.

De belastingadviseur van een bedrijf wordt aansprakelijk gesteld voor een beroepsfout, omdat hij in 1988 ten onrechte niet een verzoek bij de Belastingdienst heeft ingediend waardoor de geruisloze inbreng van de onderneming in een BV niet kon worden bewerkstelligd. In juli 1991 beslist de Belastingdienst dat niet geruisloos kan worden ingebracht. In augustus 1996 wordt de adviseur aansprakelijk gesteld. De ondernemer vordert vergoeding van de schade in de vorm van belasting over stakingswinst en van een desinvesteringbetaling. De adviseur beroept zich op verjaring. In cassatie gaat om de vraag op welk tijdstip de vijfjarige verjaringstermijn van art. 3:310 lid 1 BW een aanvang heeft genomen.

De Hoge Raad overweegt (rov. 3.4.1), dat een rechtsvordering als de onderhavige verjaart door verloop van vijf jaren nadat de benadeelde de voor het instellen van de vordering benodigde wetenschap – daadwerkelijke bekendheid met de schade en de daarvoor aansprakelijke persoon – heeft verkregen. Voor het aanvangen van de vijfjarige verjaringstermijn is hier dus in elk geval vereist dat daadwerkelijk schade is ontstaan. De schade wordt in dit geval gevormd door hetgeen de ondernemer over het jaar 1988 als gevolg van de door de adviseur gemaakte fout meer aan inkomstenbelasting verschuldigd is geworden. De verplichting tot



het cassatieberoep, maar de Hoge Raad oordeelt anders (rov. 3.4). Art. 3:310 lid 1 BW bevat twee verjaringstermijnen: een korte van vijf jaren die begint te lopen op de dag volgende op die waarop de benadeelde zowel met de schade als met de daarvoor aansprakelijke persoon bekend is geworden, en een lange van twintig jaren, die begint te lopen op de dag na de gebeurtenis waardoor de schade is veroorzaakt. Aan deze lange termijn ligt blijkens de wetsgeschiedenis en de daarmee strokende, vaste rechtspraak van de Hoge Raad (vgl. HR 3 november 1995, rolnr. 15.801, NJ 1998, 380) de rechtszekerheid ten grondslag. Deze termijn begint te lopen door het intreden van de schadeveroorzakende gebeurtenis, zelfs als de benadeelde met het bestaan van zijn vordering niet op de hoogte is (met dien verstande dat een grond voor verlenging van de verjaring bestaat in het geval van art. 321 lid 1, aanhef en onder f, BW). De korte verjaringstermijn daarentegen, waarom het in dit geding gaat, staat niet alleen in het teken van de rechtszekerheid, maar ook van de billijkheid. De voormelde eis dat de benadeelde bekend is geworden met zowel de schade als de daarvoor aansprakelijke persoon, moet naar vaste rechtspraak van de Hoge Raad aldus worden opgevat dat het hier gaat om een daadwerkelijke bekendheid (HR 6 april 2001, NJ 2002, 383; vgl. ook HR 20 april 2001, NJ 2002, 384), zodat het enkele vermoeden van het bestaan van schade niet volstaat (HR 24 januari 2003, NJ 2003, 300).

Voorts heeft de Hoge Raad beslist dat, indien de benadeelde zijn vordering niet kan instellen door omstandigheden die aan de schuldenaar moeten worden toegerekend, het naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is dat de schuldenaar zich erop zou vermogen te beroepen dat de vijfjarige verjaring begon te lopen op het zojuist bedoelde tijdstip. De korte verjaringstermijn gaat dan pas in wanneer die omstandigheden niet langer verhinderen dat de vordering kan worden ingesteld (HR 23 oktober 1998, NJ 2000, 15 en HR 25 juni 1999, NJ 2000, 16; de zogenoemde seksueel misbruiken kindermishandelingsarresten). Tegen de achtergrond van voormelde rechtspraak en in het licht van de mede naar aanleiding van

betaling van een aan inkomstenbelasting verschuldigd bedrag ontstaat eerst door het opleggen van de desbetreffende aanslag, en wel vanaf de datum van de dagtekening van het door de inspecteur opgemaakte aanslagbiljet. Daarom moet worden aangenomen dat de schade op datzelfde moment ontstaat. Dit brengt mee dat de vijfjarige verjaringstermijn in een dergelijk geval op zijn vroegst dan een aanvang kan nemen. Nu de opgelegde aanslag gedagtekend is 31 december 1991 en het hof heeft geoordeeld dat de verjaring door de aansprakelijkstelling is gestuit, is geen beroep op verjaring mogelijk. HR 10 oktober 2003, NJ 2003, 680.

Een erg verduidelijkend arrest, betrekking hebbend op een medische zaak, betreft het navolgende. Eiseres tot cassatie heeft tijdens haar zwangerschap in 1987 onder behandeling gestaan van een gynaecoloog werkzaam in het ziekenhuis van het AZVU. Op 24 november 1987 is zij opgenomen op de afdeling verloskunde van het AZVU. Na constatering van foetale nood is diezelfde avond

onder leiding van de gynaecoloog een keizersnede uitgevoerd. Het aldus geboren kind bleek in een zeer slechte conditie te verkeren. In een brief van 13 januari 1988 heeft de kinderarts verslag gedaan aan de huisarts. Met dit verslag zijn de ouders pas jaren later bekend geraakt. In december 1994 heeft een gesprek plaatsgevonden tussen de ouders en de gynaecoloog. In dat gesprek heeft de gynaecoloog onder meer opgemerkt, dat achteraf bezien eerder ingegrepen had kunnen worden. Gynaecoloog en het AZVU zijn bij brief van 13 mei 1996 door de ouders aansprakelijk gesteld wegens – kort gezegd – tekortschietend medisch handelen bij de geboorte. Gynaecoloog en ziekenhuis beroepen zich op verjaring. De rechtbank heeft het beroep op verjaring gegrond geacht. Het hof heeft de tegen dat oordeel gerichtte grieven verworpen: bij gebreke van tijdige stuiting is de verjaring, die in 1987 is gaan lopen, op de voet van art. 3:310 lid 1 BW in samenhang met art. 73 Ow Nieuw BW, op 1 januari 1993 voltooid.

A-G Spier concludeert tot verwerping van



deze arresten verschenen literatuur komt de Hoge Raad thans tot het oordeel dat de korte verjaringstermijn van art. 3:310 lid 1 BW, gelet op de strekking van deze bepaling, pas begint te lopen op de dag na die waarop de benadeelde daadwerkelijk in staat is een rechtsvordering tot vergoeding van deze schade in te stellen. HR 31 oktober 2003, *JOL* 2003, 560.

Zie omtrent een complexe zaak met verjaringstermijnen nog HR 18 april 2003, *NJ* 2003, 431: niet al met het intrekingsbesluit met betrekking tot landbouwuitvoerrestituties is de verjaringstermijn van art. 3:309 BW (welke bepaling i.c. van overeenkomstige toepassing is te achten) gaan lopen, maar eerst met het betreffende invorderingsbesluit van het betrokken productschap.

VERZORGINGSKOSTEN

De casus die geleid heeft tot de uitspraak van HR 6 juni 2003, *NJ* 2003, 504 is de volgende. Eiseres was de weduwe van een werknemer bij Wilton Fijenoord, die is overleden op 27 oktober 1997. De laatste is van 1948 tot 1979 in loondienst geweest als pijpfitter en als koperslager. Tijdens deze werkzaamheden is hij blootgesteld aan asbest. In september 1996 is bij hem de asbestziekte mesotheliom geconstateerd. Hij heeft zelf nog Wilton Fijenoord aansprakelijk gesteld en Wilton Fijenoord heeft deze aansprakelijkheid erkend. De betrokken werknemer is later aan de ziekte overleden. Eiseres heeft hem gedurende de laatste zes weken van zijn leven thuis verzorgd. De kantonrechter heeft de vordering van eiseres voor onder andere vergoeding van verzorgingskosten toegewezen. Dat zij een vergoeding krijgt, staat los van de op de echtgenoot rustende verplichting tot

verzorging. De rechtbank heeft deze vordering evenwel afgewezen. In cassatie staat de vraag centraal of eiseres recht heeft op vergoeding van verzorgingskosten van haar echtgenoot die aan mesotheliom is gestorven.

De Hoge verwijst allereerst naar zijn arrest van 28 mei 1999, *rolnr.* 16850, *NJ* 1999, 564 (Johanna Kruidhof). In dat geval oordeelde hij dat het hof terecht aan de ouders een vergoeding voor verzorging van een ernstig gekwetst kind had toegekend. Van belang waren de omstandigheden dat het ging om ernstig letsel waar voor het herstel niet alleen ziekenhuisopname maar ook intensieve en langdurige verpleging thuis nodig was. De ouders hebben dit op redelijke gronden zelf verzorgd in plaats van professionele hulpverleners in te schakelen (rov. 3.3). De Hoge Raad oordeelt dat de rechtbank terecht heeft beslist dat in dit

geval geen plaats is voor vergoeding. Bij de beoordeling heeft de rechtbank een juiste maatstaf aangelegd. Voor een vergoeding van verzorgingskosten als verlangd door eiseres is geen plaats indien het inschakelen van professionele hulp niet normaal en gebruikelijk is (rov. 3.4). Kritisch geannoteerd door Vranken.

WEGBEHEER

Een bestuurder van een vrachtwagen is met zijn combinatie de Dankerseweg opgereden. Vervolgens is hij met zijn vrachtwagen deels weggezaakt, gekanteld en in de sloot terechtgekomen. Royal, de verzekeraar, stelt dat het Waterschap dat de Dankerseweg beheert, onrechtmatig heeft gehandeld doordat zij nagelaten heeft te waarschuwen tegen de aanwezige gevaarsituatie. De Dankerseweg was op het gedeelte waar het ongeval zich voordeed voorzien van steenslag en grint. De rechtbank oordeelt dat het Waterschap onrechtmatig heeft gehandeld door niet te waarschuwen voor de aanwezige gevaarsituatie en dus aansprakelijk is. Het hof heeft eveneens geoordeeld dat het Waterschap onrechtmatig heeft gehandeld, maar heeft de vergoedingsplicht van het Waterschap op grond van art. 6:101 BW verminderd tot 50 procent. In cassatie staat de vraag centraal of het waterschap als wegbeheerder zijn waarschuwingsplicht niet is nagekomen.

De Hoge Raad oordeelt in navolging van HR 5 november 1965, *NJ* 1966, 136 en HR 20 maart 1992, *NJ* 1993, 547 dat het waterschap alleen dan kan worden verweten dat het onzorgvuldig is geweest en het waterschap alleen dan aansprakelijk kan worden gehouden voor de gevolgen van het ongeval, wanneer het in de gegeven omstandigheden rekening had moeten houden met de mogelijkheid dat de bestuurder van een zware vrachtwagencombinatie als de onderhavige

gebruik zou maken van de weg en dat deze bestuurder niet erop verdacht zou (kunnen) zijn dat de weg voor dat gebruik niet geschikt is en dus niet veilig is. Er is dus geen aansprakelijkheid wanneer het ook voor de niet steeds oplettende en voorzichtige bestuurder aanstonds duidelijk had moeten zijn dat deze weg voor het gebruik daarvan door een zware vrachtwagencombinatie ongeschikt was (rov. 3.7). De Hoge Raad oordeelt dat er gezien de omstandigheden van het geval geen waarschuwingsplicht voor het waterschap bestond met betrekking tot het gebruik van de weg door zwaar vrachtverkeer (rov. 3.8). HR 26 september 2003, *NJ* 2003, 660, Het Waterschap Zeeuwse Eilanden/Royal.

WERKGEVERSAANSPRAKELIJKHEID

Het bepaalde in art. 7:685 BW heeft het afgelopen jaar aanleiding gegeven tot een paar opmerkelijke uitspraken. Opmerkelijk in die zin, dat het bijna lijkt of er een kentering in de bescherming van de werknemer te bespeuren valt. Het is evenwel de vraag of dat de bedoeling van de Hoge Raad is. Het is immers geen nieuw gegeven, dat art. 7:658 BW niet beoogt een absolute waarborg te scheppen voor bescherming van de werknemer tegen gevaren. Ik doel op drie uitspraken.

Het gaat in de eerste plaats om het arrest van eind 2002 inzake het broodmes: HR 4 oktober 2002, *JAR* 2002, 259, waarin beslissend lijkt dat men hoort te weten dat men zich aan een broodmes kan snijden. In het tweede arrest ging het om een werknemer, die in een lichtkoepel stapte die nog niet was bevestigd en op het dak was neergelegd, terwijl het dak daar juist omdat de lichtkoepel daar moest komen, niet voldoende stevig was om de betrokken werknemer te dragen: HR 16 mei 2003, *JAR* 2003, 147. In beide

gevallen speelde een bepaalde mate van ervaring een rol: in het eerste geval ging het om een werkneemster die niet anders deed dan broodjes snijden en in het tweede geval een zeer ervaren voorman-dakdekker die zelfstandig dakdekkerswerkzaamheden verrichtte en kennelijk zelf had bepaald en ook kon bepalen hoe hij zijn werkzaamheden zou uitvoeren (en waarbij de werkgever er niet eens van op de hoogte was dat in het te bedekken dak een lichtkoepel zou worden uitgebracht).

Ik ben zo vrij om met name bij het tweede arrest een kritische noot te plaatsen. Op z'n minst onduidelijk is hoe het arrest zich verhoudt tot eerdere arresten omtrent aansprakelijkheid van de werkgever, met name voor door anderen gecreëerde gevaarlijke situaties op bouwplaatsen: HR 1 juli 1993, *NJ* 1993, 687. Ik verwijs ook naar de qua omstandigheden zeer vergelijkbare casus van HR 15 december 2000, *NJ* 2001, 198, Van Uitert/Lasschuijt.

Het derde arrest waar ik op doel is HR 12 september 2003, *JAR* 2003, 242. In die zaak ging het om een schoonmaakster, die doende was een koffievlek van een bureau (gemorste koffie droop langs een poot van het bureau naar beneden) te verwijderen. Zij steunde daarbij met haar linkerhand op het bureaublad. Op enig moment verloor zij haar evenwicht, viel met haar rechterhand op de grond, met letsel aan de rechterwijsvinger (en vervolgens een posttraumatische dystrofie) als gevolg. Het is niet verwonderlijk, dat de Hoge Raad (met de rechtbank; enigszins geparafraseerd) tot het oordeel komt, dat niet valt in te zien hoe de werkgever dit ongeval had kunnen voorkomen, ook niet door het geven van bepaalde instructies. ●